

Bylo nás pět – KAREL POLÁČEK (*1892 †1945)

<u>Téma a motiv:</u>	Zobrazení světa dětí v kontrastu se světem dospělých; přátelství, maloměsto, dobrodružství, hádka, rodina, zodpovědnost, cirkus, Indie
<u>Časoprostor:</u>	malé město, autorův rodný Rychnov nad Kněžnou autorovo dětství -> přelom 19. a 20. st
<u>Kompoziční výstavba:</u>	chronologický postup, kniha se neskládá z kapitol, text graficky oddělený na 41 oddílů , nejsou číslované, <u>rámcová kompozice</u>
<u>Literární druh a žánr:</u>	druh: epika žánr: humoristický román forma: próza
<u>Vypravěč:</u>	ich-forma personální vypravěč – Petr Bajza
<u>Postavy:</u>	<p>Petr Bajza - hlavní postava, syn majitele obchodu se smíšeným zbožím, má velkou představivost, upřímný, snaživý, ale často se nechá zlákat k nepravostem</p> <p>Antonín Bejval - syn majitele povoznictví, Petrův kamarád a spolužák, lakomý, namyšlený, iniciátor většiny akcí, za které byla skupina kamarádů později trestána</p> <p>Čeněk Jirsák - syn řemeslníka, spolužák a kamarád Petra, jeho rodina je silně nábožensky založená, jeho koníčkem je sbírání hříchů ke svaté zpovědi, které si zapisuje do notýsku</p> <p>Eduard Kemlink - další z kamarádů, syn bohatého a respektovaného úředníka z berního úřadu, velmi chytrý, vcelku poslušný</p> <p>Josef Zilvar – syn válečného invalidy a „vrchního“ žebráka, je z chudobince, je starší než ostatní hoši, několikrát propadl, kouří, vede dospělé řeči</p> <p>tatínek Bajza – majitel obchodu se smíšeným zbožím, přísný, ale zároveň i laskavý, sem tam docela opatrný na peníze</p> <p>maminka Bajzová - hodná, rozumná, často zmírňuje tatínkovu přísnost</p> <p>pan Fajst, pan Kemlink, Pajda (pes Edy Kemlinka), Otakárek (chce se taky kamarádit)</p>
<u>Vyprávěcí způsoby:</u>	přímá řeč („ <i>Ty kluku špatná!</i> “), nepřímá řeč
<u>Typy promluv:</u>	ich-forma ; dialogy, monology
<u>Jazykové prostředky a jejich funkce ve výňatku:</u>	spisovný hovorový jazyk, citoslovce (<i>cha chá</i>), <u>archaismy</u> (<i>anžto</i> = protože, <i>pročež</i> = tedy, <i>leč</i> = ale); občas nespisovný jazyk – <u>nářečí</u> (<i>prauda</i> = pravda, <i>škrofle</i> = tuberkulóza), <u>germanismy</u> (<i>šamstr</i> = nápadník, <i>fodel</i> = křeslo), <u>slang</u> (meruna, <i>milistrant</i> = ministrant); - komika textu spočívá v tom, že Pěta se snaží psát spisovně, ale mísí slova knižní a nespisovná
<u>Tropy a figury a jejich funkce ve výňatku:</u>	<p>personifikace: („<i>vítr ťuká a volá</i>“)</p> <p>metafory: („<i>prohánět merunu</i>“ – hrát fotbal)</p> <p>metonymie: <i>národ se procházel</i></p> <p>přirovnání: <i>kolem dokola to bylo zelené</i></p> <p>hyperbola: „<i>bylo jich nejmíň milión těch Ješíňáků</i>“</p> <p>eufemismus: „<i>jsou tam vrbičky</i>“</p>
<u>Kontext autorovy tvorby:</u>	dílo vzniklo v první polovině 20. století a bylo vydáno po smrti autora -> Nástup Hitlera k moci -> Poláček vzpomíná na dětství

O autorovi:

- Rychnov nad Kněžnou
- český spisovatel, novinář, scénárista
- **roku 1995 mu byl in memoriam udělen Řád T. G. Masaryka II. třídy**
- patřil k nejvýznamnějším humoristům v ČSR
- jeho **otec byl židovský obchodník** s koloniálním zbožím
- studoval vyšší gymnázium v Rychnově nad Kněžnou, odkud ho za špatné známky a chování vyhodili, nakonec roku 1912 udělal maturitu a šel studovat na Karlovu univerzitu
- jeho první povídka *Kolotoč* byla napsaná po tom, co zužitkoval praxi jako úředník ve vývozní a dovozní komisi
- před první světovou válkou narukoval a studoval vojenskou školu, ovšem dál než na četaře se nedostal.
- v roce 1920 začal psát do humoristických časopisů **Štika venkova** a **Nebojsa**, v nich se seznámil s bratry Čapkovými
- soudničkách a **fejetonista v Lidových novinách**
- během okupace publikoval pod jménem Vlastimila Rady (malíře)
- 5. 6. 1943 byl deportován do terezínského ghetta, přihlásil se dobrovolně kvůli své družce
- 1944 byl poslán deportem do Osvětimi, kde ovšem přežil, z Osvětimi se dostal pochodem smrti do tábora Hindenburg, kde napsal poslední divadelní hru
- tábor Gleiwitz -> neprošel selekcí a **byl popraven**

Dílo:

- 1) humoristická – *Muži v offsidu*
- 2) povídky – *Povídka pana Kočkodana* (soubor povídek)
- 3) Pro děti – *Bylo nás pět*

Literární / obecně kulturní kontext:

Jedná se o spisovatele demokratického proudu působící v meziválečném období, jež spojuje aktivní žurnalistická činnost v Lidových novinách – tisk demokraticky smýšlející populace.

DEMOKRATICKÝ PROUD

- Autoři vyznávají principy humanity, demokracie, píšou utopická dramata

Pátečníci

- Scházeli se ve vile na Vinohradech, kde probíhaly diskuse o demokratických a humanistických věcech
- Většina z nich psala také do Lidových novin
- Většina zaplatila za své názory životem
- Mezi ně patří Karel Poláček, Eduard Bass, Karel Čapek, Josef Čapek, Ferdinand Peroutka

Vrstevníci:

Josef Čapek – Povídání o pejskovi a kočičce, společně s bratrem: Adam stvořitel, Krakonošova zahrada

Eduard Bass – Cirkus Humberto, Klapzubova jedenáctka

Karel Čapek – Bílá nemoc, Továrna na absolutno, Věc Makropulos

Autoři, kteří tvořili v meziválečné době:

Německy psaná literatura u nás: **Franz Kafka** (Proces, Proměna, Zámek), **Rainer Maria Rilke** (Kniha hodinek), **Egon Erwin Kisch** (Pražský Pitaval, Zuřivý reportér)

Vladislav Vančura (Rozmarné léto, Markéta Lazarová, Konec starých časů) - avantgardní proud,

Ivan Olbracht = levicově orientovaný (Nikola Šuhaj, loupežník, Žalář nejtemnější) - levicově orientovaný

Jaroslav Hašek = legionáři (Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války)

Jaroslav Havlíček (Petrolejové lamy, Neviditelný) = psychologická próza

Jiří Voskovec, Jan Werich (Golem, West Pocket revue) - Osvobozené divadlo

Obsah:

Ze začátku nás Petr Bajza, vypravěč příběhu, seznámí se zázemím městečka, s lidmi ať hodnými nebo zlými. Má mladou sestřičku Mančinku a staršího bratra Ladislava. Také služebnou, které říká Rampepurda (protože pochází z obce Rampuše) a nemá ji rád, často se s ní škádlí.

Se svými čtyřmi kamarády zažívají spoustu dobrodružství. Třeba chodí do kina zadem zadarmo, aby nemuseli platit, chtějí si ochočit vosy a perou se s Ješiňáky a Habrováky. To jsou zneprátelení kluci z okolních vesnic. Když do města přijede cirkus, Petr se snaží být hodný, dělá svoje povinnosti, chová se slušně, aby se mohl podívat na všechna cizokrajná zvířata.

Petr pak chytne spálu a zdají se mu sny, že jede do Indie za bohatým králem. Po tatínkovi chce, aby mu koupil slona Jumba a aby mu na něj krejčíř ušil slušivý klobouček a dečku pod sedlo. Zilvar se oženil s Maharadžovou dcerou a změnil svoje chování. Hrál si na bohatého a rozumného kluka, přitom vůbec nebyl. Nakonec se na svatbě kluci poprali.

Petr se vyléčil a došlo mu, že si celý příběh vysnil...